

maar ze hadden cultuur. Daartegenover staan mensen die alles gezien, alles gelezen en alles gehoord hebben, maar die niet de minste cultuur hebben. Cultuur kan dus geen optelsommetje zijn. Cultuur hebben betekent dat je geïntegreerd bent in je eigen wereldje en in de wereld in het algemeen, dat je je plaats hebt, een evenwicht, dat je je eigen wereld perfect kent t.o.v. een bepaald evenwicht. Voor mij is cultuur evenwicht hebben.”

Literatuur dus in zijn filosofische en poëtische dimensie. Van de *Bhagavad Gita* tot de Spaanse mystieken, van de *Tao to King* tot de Duitse romantici, van Goethe tot René Char en Mishima, van Baudelaire tot Hermann Hesse (*Narciss en Goldmund*) en René Guénon (*La crise du monde moderne*). In feite verhoudt Bédart zich tot de poëtische en de metafysische literatuur als tot een mythe, tot een symbool, tot de belichaamde idee. “De dans kan alleen de essentie zeggen en zegt de essentie beter dan wie ook, omdat ze de kunst is die het dichtst bij het religieuze gebeuren staat en bij het religieuze moment in het bestaan. De mythen zijn poëtische en populaire voorstellingen van een religieuze waarheid. De dans voelt zich dan ook goed in de mythen, want ze is er op eigen terrein. Ze maakt integrerend deel uit van de Egyptische mysteries, van de mysteries van Eleusis en van de Iraanse mysteries... De mythe ligt aan de oorsprong van de dans en de dans keert op natuurlijke wijze terug naar de mythe.”

Mythen kennen we uiteraard eerst via woorden, pas daarna worden ze meditatie en celebratie. Maar, zegt Bédart, “dans is geen psychologische, maar een metafysische kunst. Dans, dat zijn de grote gevoelens. Liefde, haat, God, traditie, schepping, vernieling. Het gaat niet over mevrouw X die mijnheer Y ontmoet en hem tot minnaar neemt. Dat is niet de dans. Ik ben geen voyeur, romanlezers zijn voyeurs. Ik ben geen voyeur. Ik hou van mijn medemens en ik wil hem graag leren kennen. Maar ik heb geen zin om door het sleutelgat te loeren om er achter te komen hoe hij de liefde bedrijft. Ik ben geboeid door de totale mens, niet door zijn kleine eigenheden.” (Uit het interview in *Lire*).

Deze uitspraak geeft toegang tot Bédarts persoonlijkheid en kunst, òf het nu gaat om balletten of om boeken als *Mathilde* (1962) en *L'autre chant de la danse* (1974). Ze verklaart de twee grote thema's in het hele oeuvre van Bédart: de menselijke en de goddelijke liefde, de erotiek en het sacrale, onverbreeklijk verbonden zoals bij de wonderlijke Ruusbroec of bij Theresa van Avila. Kunst is een mengeling van realiteit en transcendentie. Dans is tegelijk het meest fysieke en het meest verinnerlijkte dat bestaat. Anaxagoras zei al dat “al wat we zien een visioen is van het onzichtbare”. Bédart nu, zet het onzichtbare in volle licht,

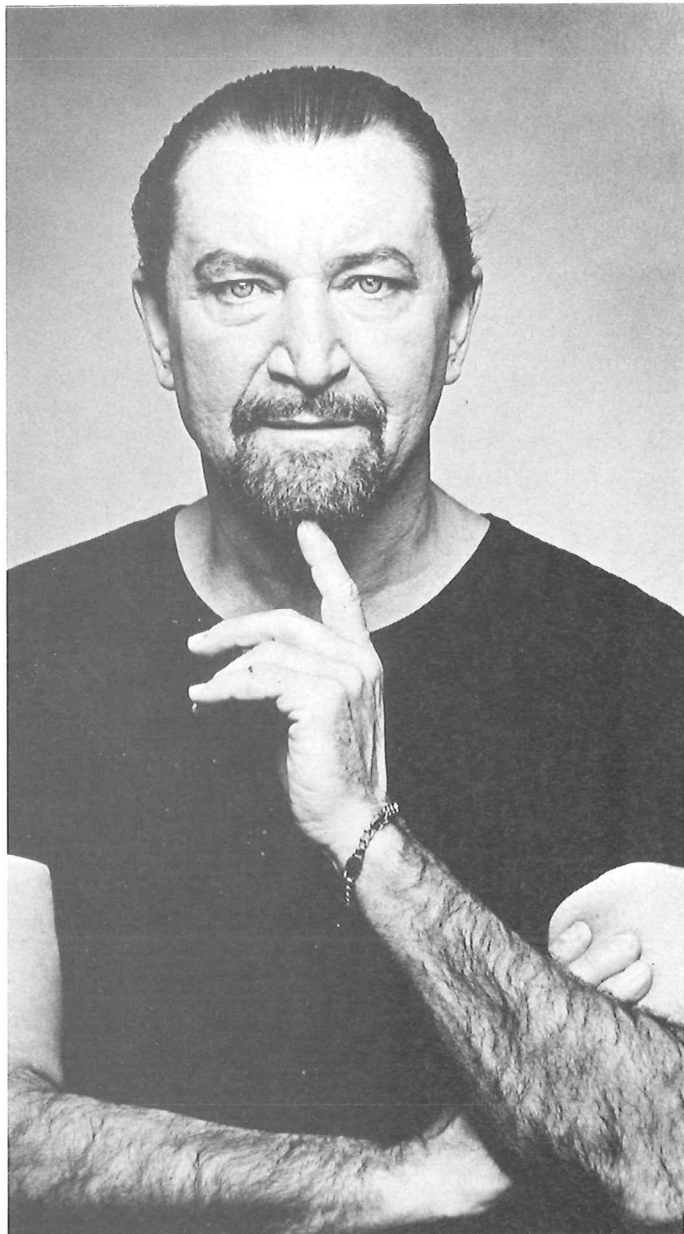
hij laat de toeschouwers het onzichtbare in hen ontdekken. Daarom voeren bijna alle voorstellingen van Bédart het publiek van de ene oever naar de andere, van minder naar meer, van eenzaamheid naar volheid.

Schreeuw om God

Vandaar de religieuze dimensie in het oeuvre van Bédart (het latijnse *religio* is afgeleid van *relegere* of *religare*, wat *verbinden, samenbrengen, verenigen* betekent). In een heel mooi boekje over dans in Indochina en Indonesië, dat zo een dertig jaar geleden verscheen, stelt Jeanne Cuisinier dat dans altijd sacraal is, want “een expressie die de mens ertoe aanzet zich te verenigen met zijn medemens en met zijn goden”. Dat is een heel exacte beschrijving van de dans in het werk van Bédart. Het is het elan dat de Uitverkoren Man en Vrouw naar elkaar drijft op het einde van *Le sacre du printemps*, het zijn de jongens in jeans die tot de Indische goden bidden in *Bhakti*, het ritme en de melodie die in elkaar opgaan bij de finale explosie (orgasme?) van de *Bolero*, het gebed van de solist in *Actus Tragicus* (cantaten van Bach), de broederlijke rondedans die de *Negende* besluit, de onbeweeglijkheid en de stilte waarin zich de eeuwigheid nestelt op het einde van *I Trionfi*, de onthechte meditatie van *Stimmung* (muziek van Stockhausen), de optimistische voorspelling van een nieuwe beschaving op het einde van *Wien Wien nur du allein*, de maçonnieke initiatie in *De Toverfluit*, de zonnecultus in *Les Illuminations*, het is de *Messe pour le temps futur*, het is, kortom, de eeuwige zoektocht, op alle wegen van de wereld, naar God.

Om zijn persoonlijke mysterie en dat van het hele bestaan uit te drukken, heeft Bédart gedaan op alle mogelijke muziek en zelfs op stilte. Op de concrete muziek van Maurice Henry (*Symphonie pour un homme seul*, 1955) ontdekte Bédart zichzelf, werd hij “Bédart”. Later heeft hij nog heel wat werk gerealiseerd op concrete muziek of op eenvoudige percussie. Hij is ook de choreograaf die zich als eerste toegelegd heeft op grote muzikale werken die niet voor de dans geschreven werden: de *Negende* van Beethoven, de *Derde symfonie* van Mahler, *Mis in si* van Bach, *De toverfluit* van Mozart, liederen van Richard Strauss, aria's uit *Macbeth* van Verdi in *Heliogabalus*, *Le marteau sans maître* van Boulez. Daar hoort uiteraard nog bijna de hele Stravinsky bij, hedendaagse componisten als Xenakis, Berio, Stockhausen, Nino Rota, tango's, flamenco's en sirtakis, traditionele muziek uit Iran en Korea, uit Indië en de Andes.

Dat alles wijst op een diep, onweersstaanbaar verlangen naar universaliteit en broederlijkheid, over eeuwen, stijlen, beschavingen en continenten

Maurice Bédart —
Foto Miller

heen. De behoefte om de mensen samen te brengen, te herenigen, de behoefte om bijeen te brengen wat in iedere mens botst en uiteenvalt. Is dat onophoudelijke streven naar eenheid en vrede, naar een synthese van tegengestelden, geen appèl aan God, een schreeuw om God? In *L'autre chant de la danse* (Flammarion, 1974) lezen we: “Als de mens in de spiegel van zijn hart kon kijken, zegt de engel Seraphiel in de Bijbel, zou hij een tuin vol rozen zien. Iedere roos zingt ‘Alleen God is goddelijk’. Op elk bloemblaadje van elke roos danst een mens, met diep in zijn hart de weerspiegeling van Het Schitterende Geleed.”

Hier zijn we, zo dicht als mogelijk is, bij de bronnen van Bédarts kunst. De rest hoort alleen hem toe. Ieder mens heeft zijn geheim.

Jacques Franck

(1) De citaten komen uit de inleiding die Bédart schreef bij *Lettres de Noverre*, Ed. Balland, Parijs, 1978.